

סדר ברכת הנהנין

ואלה מוסיף על הראשונים קצת חדושי הלכות ברורות מלוקטות מספרי הקדמונים שלא נקבעו בלוח הראשון המיוסד ומשוכלל על פי דעת האחרונים אשר באיזה מקומן של שבחים ועיונים הניחו מקום לגדור לרעות בגנים וללקוט שושנים ואלו ואלו דברי אלהים חיים מרועה אתר ניתנים (גם סדר ההלכות והפרקים מסודרים פה באופן נאות ויותר מתוקנים)

פרק א

מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה'. ומדברי סופרים לברך לפני כל אכילה ושתיה וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים שנאמר לה' הארץ ומולואה וגו' א:

(ב) על כל אוכלין ומשקין מברכין ברכה כוללת לכמה מינים. בורא פרי האדמה לכל מיני פירות הארץ. ובורא פרי העץ לכל פירות האילן. ושהכל נהיה ברברו לשאר כל אוכלין ומשקין.

חיץ מן הדין והפתי. שהיין הוציאו מכלל פירות האילן לברך עליו בורא פרי הגפן. והפתי הוציאו מכלל פירות הארץ לברך עליה המוציא לחם מן הארץ:

(ג) וכל שהוא ממין דגן ולא עשואן פת כגון מיני תבשילין של קמה או דייסא אף על פי שאין נקראים לחם מכל מקום יש בהם חשיבות שנקרא מזון ומברכים עליהם בורא מיני מזונות.

בירך על הפת בורא מיני מזונות יצא ויש חולקים. וספק ברכות להקל כמו שיתבאר (בפ"ב י"ז):

(ד) בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא אבל אם בירך על פרי האדמה בורא פרי העץ לא יצא ועל כולם אם בירך שהכל נהיה ברברו יצא אפילו על פת ויין. לפיכך כל פרי שהוא ספק לו אם פרי העץ או פרי האדמה מברך בורא פרי האדמה. ואם אינו יודע כלל מה הוא מברך שהכל נהיה ברברו וכן כשנסתפק לו מצד הדין מחמת מחלוקת הפוסקים:

(ה) וכל זה כשגודל לו ספק אחר שלמד או בדיעבד אבל לכתחילה אסור לו לצאת בברכת שהכל אלא צריך לברך על כל דבר ברכה המיוחדת לו ואם הוא עם הארץ ילך אצל הכס וילמדנו הלכות ברכות א:

א וכו' בשוע"ר ס"י קמו וש"נ.
ב וכו' בשוע"ר שם וש"נ (ובאן נזכרת גם ברכת שהכל).
ג ואם בירך בורא פרי העץ וראה בשוע"ר סי' רב ס"י וש"נ.
ד לכללות סעיף זה ושלאחריו ראה ויח"ת (ג). הכ"פ ע' רב.
ה וכו' בלוח ברה"נ פ"א הל"ג וש"נ.
ו רש"א ברכות נב, א ד"ה בירך (וישעה מקובצת שם).
ז ובה"ל ברכות פ"ב ספ"ו. מאו"י ברכות לה, א בסוף ביאור המושג בשם קצת חכמי הרור. הריש"ש סי' קסח ד"ה בב"י.

ר"ה ולענין. אלה רבה שם ס"ק פז. אכן הענין שם ברינים העולים אות ג. וראה ח"י צנח צדק פ. ג. י. ב. ד. ב.
ז כדעה ב' זו פסק בשוע"ר סי' קסח ס"ב וש"נ וכו' בלוח ברה"נ שם.
ח הלכה ג.
ט ואם בירך על הפת בורא פרי האדמה, ראה לוח ברה"נ פ"א הל"ב וש"נ.
י וכו' בשוע"ר רס"ו. וזו ובס"פ רב סכ"ד וש"נ.
יא וכו' בשוע"ר סי' רב סכ"ד וש"נ.

(ו) הוּוּ לַפְּנֵי פְרֵי הָאֲדָמָה וּפְרֵי הָעֵץ וּבִירַךְ תְּחִילָה עַל פְּרֵי הָאֲדָמָה צִוֶּיךָ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ עַל פְּרֵי הָעֵץ כִּי לֹא נִפְטַר בְּבִרְכַת בּוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה אֲלָא כַּשְּׂבוּרָךְ עֲלֵיו וְלֹא כַּשְּׂבוּרָךְ עַל פְּרֵי הָאֲדָמָה יי.

במה דברים אמורים במבדך סתם אבל אם נתכוין לפטור בכרכתו גם פרי העץ יצא ואפילו לא היה פרי העץ עריון לפניו כשבוך אלא שאחר כך הביאו לפניו יי.

ויש חולקין יי על זה ואומרים שאפילו נתכוין לפטור בכרכת בורא פרי האדמה את פרי העץ המונח לפניו לא יצא וצריך לחזור ולברך בורא פרי העץ ולא אמרו שאם בירך על פרי העץ בורא פרי האדמה יצא אלא בדיעבד כשאי אפשר לתקן לחזור ולברך כראוי ברכה המיוחדת לו שאם כן תהא ברכת בורא פרי האדמה לבטלה אבל כשאני לבטלה הרי זה כלכתחילה וצריך לברך כתיקון חכמים יי לפיכך למעשה צריך ליהדר שלא להתכוין לעולם לפטור פרי העץ בכרכת בורא פרי האדמה כדי לברך לדברי הכל:

(ז) עַל כָּל אוֹכְלֵי וּמִשְׁקֵן מְבָרְכִים אַחֲרֵיהֶם בּוֹרָא נִפְשוֹת רְבוּת. מִזֵּן מִן הַפֶּת שֶׁמְבָרְכִין אַחֲרֵיהֶם בְּרַכַת הַמִּזוּן וְחֹזֵן מִזֵּן הַמִּינִים שֶׁנִּשְׁתַּבַּח בָּהֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם חֹטֵה וּשְׁעוּרָה וּגְפָן וְתַנְהַן וְרִמּוֹן וְזֵית וְתַמְרָה שֶׁמְבָרְכִין אַחֲרֵיהֶם בְּרַכָּה אַחַת מֵעֵין ג' בְּרַכּוֹת וְכֵן עַל הַיַּיִן הַיוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן. וְכּוֹסְמִין מִיֵּן חֹטֵה וְשִׁבּוֹלַת שׁוּעַל וְשִׁפּוֹן מִיֵּן שְׁעוּרָה יי וְהֵם הַנִּקְרָאִים דְּגַן סַתָּם בְּכָל מְקוֹם:

(ח) אִין מְבָרְכִין בּוֹרָא מִינֵי מִזוּנוֹת עַל הַדָּגָן וְלֹא לְאַחֲרָיו מֵעֵין ג' אֲלָא כַּשְּׂאוּכְלוּ בִּרְדָךְ אֲכִילְתוּ כִּנּוֹן תְּבִשֵׁל הַנֶּעֱשֶׂה מִקְמַח אוּ דָגָן עֲצֻמוֹ שֶׁנֶּחֱלַק לְשֵׁנִים אוּ לֵג' וְיִוְתֵר וְנִתְבַּשֵׁל בְּמִים אוּ כַּשְּׂאֵר מִשְׁקִים וְזוּ הִיא הַנִּקְרָאָה דֵּיִסָּא בְּכָל מְקוֹם אוּ אֲפִילוּ לֹא נִחְלַק רַק שֶׁהוֹסֵרָה קְלִיפוֹת וְדִרְכוּ לְהַאֲכֵל כִּךְ מְבוּשָׁל כִּנּוֹן הַרְפִּיּוֹת שֶׁל שְׁעוּרִים יי וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַד שִׁיתַּמְעִבוּ וְיִדְבְּקוּ הַגֵּרָעִינִים זֶה לֹזֵה מְרֻב הַבִּישׁוּל יי אֲבָל אִם הוּא שְׁלֵם שְׁלֵא הוֹסֵר קְלִיפְתּוֹ וְלֹא נִתְמַעֵב אִינוּ מְבָרְךְ אֲלָא בּוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה וְלְאַחֲרָיו בּוֹרָא נִפְשוֹת רְבוּת וְלֹא מֵעֵין ג' כִּי לֹא נִשְׁתַּבַּח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאִבְיָלָה זֶה וְיֵשׁ מִסְתַּפְקִים בּוֹה אִם לְבָרֵךְ אַחֲרָיו בּוֹרָא נִפְשוֹת רְבוּת אִם מֵעֵין ג' וְנִסְפָּק זֶה אוֹמְרִים שְׁאִין לֹאכּוֹל מִמֶּנּוּ כַּשְּׁעוּרָה כִּי אִם כִּתּוּךְ הַסְעוּדָה וְנִכּוֹן לְחֹשֶׁשׁ לְדַבְרֵיהֶם לְכַתְּחֵלָה אֲבָל אִם אִירַע שֶׁאֲכַל שְׁלֵא כִּתּוּךְ הַסְעוּדָה יִבְרַךְ בּוֹרָא נִפְשוֹת רְבוּת יי:

(ט) קָמַח שֶׁל א' מִחֲמַשֶׁת מִינֵי דָגָן שֶׁשֶׁלְּקוּ וְעִירְבוּ בְּמִים אוּ כַּשְּׂאֵר מִשְׁקִים יי אִם נֶעֱשֶׂה דָךְ וְקִלְשׁוֹ כֵּל כִּךְ עַד שְׁאִינוּ רָאוּי אֲלָא לְשִׁתִּיבָה יי וְלֹא לְסַעֲדוֹ הַלֵּב כֻּלָּל אִינוּ מְבָרְךְ עֲלָיו אֲלָא שֶׁהֵבֵל יי אֲבָל אִם הוּא עֵב קִצַּת שְׁהוּא רָאוּי לְאִבְיָלָה וּלְסַעֲדוֹ הַלֵּב אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ עֵב לְגַמְרֵי שִׁיחָא רָאוּי לְלוֹעֵסוֹ מְבָרְךְ עֲלָיו בּוֹרָא מִינֵי מִזוּנוֹת וְלְאַחֲרָיו מֵעֵין ג' יי:

יב וְכִּיָּהּ בְּשׁוּעִיר מ' וְרַי מ' ב' וְשִׁי.

יג וְכִּיָּהּ בְּשׁוּעִיר שֶׁם שִׁי.

יד רִשִׁי בְּרַכּוֹת טָא, א רִדָּה אֲבָל, תּוֹס' שֶׁמ' דָּה אֲבָל, פְּרִי

חֲדָשׁ רַמ"ו וְרַי בְּרַעְתָּם. חֲדָשׁ אֲנִשִׁי שֶׁם בְּרַעַת רְבִינוּ

יז וְהֵם שֶׁם. וְהִיא חֲדָשׁ צִמַח צִדִּק י"א, א.

יח רָאָה חֲקִירֵי הַלְבוּת ח"ג י"א, ב.

יט וְכִּיָּהּ בְּלוֹחַ בְּרַדְיָן פ"א ח"ו וְשִׁי.

כ וְכִּיָּהּ בְּלוֹחַ בְּרַדְיָן ח"ו וְשִׁי.

יח רְבִינוּ יִזְנֵה בְּרַכּוֹת לו, ב רִדָּה חִבּוּן קִדְרָה. תּוֹס' שֶׁם

לא, א סָפָה רִדָּה הַכּוֹסֶפֶס. מ"א ס"ק ב.

יט וְכִּיָּהּ בְּלוֹחַ בְּרַדְיָן שֶׁם שִׁי.

כ וְכִּיָּהּ בְּלוֹחַ בְּרַדְיָן שֶׁם הַיָּה. כְּמוֹ: שְׁקִירֵין קְלֵאָה ע'

או קְוֹאֵשׁ ע'.

כא בְּלוֹחַ בְּרַדְיָן שֶׁם: כְּמוֹ שֶׁכֶּר.

כב רָאָה גַם לְקַטְנֵן פ"ג ח"י. פ"ג ח"י. שְׁעוּרֵי מ' רִיב מ"ד

וְשִׁי.

כג וְכִּיָּהּ בְּלוֹחַ בְּרַדְיָן שֶׁם שִׁי.

(י) דוחן הרי הוא כשאר מיני קטניות ומברכין עליו שהכל בין על הפת בין על התבשיל הנעשה מקמחו אבל האורז אם בשלו עד שנתמעך או שפחנו ועשה ממנו פת מברך עליו בורא מיני מזונות אבל לאחריו מברך בורא נפשות רבות ויש אומרים שאפילו לא נתמעך בבישול מברך עליו בורא מיני מזונות ומספק ראוי לברך עליו שהכל כשהוא שלם¹¹ ואם בויך עליו בורא פרי האדמה יצא מאחר שהוא שלם¹²:

(יא) מנהג העולם שמפרשים אורז רי"ז דוחן היר"ז, אבל יש מפרשים אורז היר"ז דוחן רי"ז. לפיכך ירא שמים לא יאכל בין אורז בין דוחן (מבושיל) בין שלם בין נתמעך כי אם בתוך הסעודה וכשאוכל שלא בתוך הסעודה יברך שהכל על כולם¹³:

(יב) בברכה מעין ג' של פירות מו' המינים חותמין בחיין לארץ על הארץ ועל הפירות ובארץ ישראל על הארץ ועל פירותיה¹⁴ ואפילו פירות ארץ ישראל שיצאו לחיין לארץ חותמין לאחריהם על הארץ ועל פירותיה¹⁵:

(יג) אבל פירות משבעת המינים ואכל מיני מזונות ושתה יין יכלול הכל בברכה אחת ויקדים המזחה ואחר כך הגפן ואחר כך פרי העץ ויאמר כך על המזחה ועל הכלכלה [ו]על הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ המדה כו' וחותם ונודה לך על הארץ ועל המזחה ועל פרי הגפן ועל הפירות ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזחה ועל פרי הגפן והפירות¹⁶:

(יד) אבל פירות מו' המינים ואכל תפוחים וכיוצא בהם אין צריך לברך בורא נפשות רבות על התפוחים לפי שהם בכלל ברכת על העץ ועל פרי העץ אבל אם אכל תפוחים ושתה יין צריך לברך בורא נפשות רבות על התפוחים ואפילו חתם על הארץ ועל הפירות? אבל אם אכל ענבים או צמקים ושתה יין ובירך על הגפן ועל פרי הגפן נפטרו מברכת על העץ לפי ש[ג]ם הם פרי הגפן¹⁷:

(טו) כמה דברים אמורים כשנתכוין לפוטרום אבל בסתם אינו פוטרם הואיל וברכתם המיוחדת להם אינה פרי הגפן אלא פרי העץ. לפיכך לבתחילה לא יתכוין לפוטרום בברכת על הגפן אלא יכלול אותם בפירושו¹⁸ כמו שנתבאר¹⁹:

(טז) וכן בברכה ראשונה לא יתכוין בברכת היין לפוטרום גם הענבים או הצמקים אלא יברך עליהם ברכה המיוחדת להם ואם נתכוין לפוטרום או שמעה ובירך על הענבים או הצמקים בורא פרי הגפן יצא²⁰:

(יז) ברכת המזון אינה פוטרת מעין שלש²¹ שאם אכל פירות מו' המינים לפני הסעודה להתענג בלבד ולא כדי לפתוח בני מעיים להמשיך הלב לאכילה (שאו הם נפטרים בברכת המזון כמו שיתבאר בפ"ד²²) ושכח ולא בויך לאחריהם ולא נזכר עד אחר ברכת

נד וכו' בלוח ברה"ג פ"א ה"ט וש"ג.

נה פ"ז ס"ח רח ס"ק ה. וכשהוא פת ובירך עליו בורא פרי

האדמה, ראה לוח ברה"ג פ"א ה"ב וש"ג.

נו וכו' בלוח ברה"ג פ"א ה"ד וש"ג.

נז ברכות מו, א. מור ושוע' ס"ח רח ס"ח.

נח רשב"א ברכות שם ה"ה ולענין כשם רבינו תנאל.

רשב"א ה"ה אלא אויך. שיע' שם. וראה ב"ח שם

ר"ה ונ"ש ובני ש"כ"ה גם דעת רבינו יונה.

נט וכו' בלוח ברה"ג פ"א ה"א וש"ג.

ל וכו' בלוח ברה"ג פ"א ה"ג וש"ג.

לא וכו' בלוח ברה"ג פ"א ה"ד וש"ג.

לב וכו' בלוח ברה"ג שם וש"ג.

לג לעיל הלכה ג.

לד וכו' בלוח ברה"ג פ"א ה"ד וש"ג.

לה וכו' בלוח ברה"ג פ"א ה"ז וש"ג. וראה כרי השלחן

ס"ס ס"ק פ. תורת מנחם.

לו הלכה ג.

המוזן צריך להזוור ולברך על העין כו' (ואין צריך לומר פירות שאינן משבעת המינים ושאר אוכלין ומשקין שברכה שלאחריהם היא בורא נפשות רבות שאינן נפטרים בברכת המזון¹²) חוץ מן התמרים והיין שנפטרים בדיעבד בברכת הון שבברכת המזון לפי שהם סוערים הלב גם כן¹³ וכן המשת מיני דגן שאכלן לפני הסעודה נפטרו בברכת המזון בדיעבד¹⁴ אבל לכתחלה אם נזכר קודם ברכת המזון צריך לברך תחלה על המחיה קודם ברכת המזון וכן ברכת על העין על התמרים ועל הגפן על היין שלפני הסעודה¹⁵ אם אינו שותהו כדי לגרר ולהמשיך הלב לאכילה כמו שיתבאר בפ"ד¹⁶:

(יך) ברכת על המחיה אינה פוטרת ברכת בורא נפשות רבות כגון אם אכל דייסא וכשר ורגים אף על פי שמשביעין קצת אינן בכלל מחיה¹⁷ וכן ברכת בורא נפשות רבות אינה פוטרת מעין ג'¹⁸:

(יט) לפיכך כל דבר שנסתפק בברכתו אם הוא מעין ג' או בורא נפשות רבות ורוצה לאכול שלא בתוך הסעודה יאכל עמו דבר שברכתו בורא נפשות רבות ודבר שברכתו מעין ג' מאותו המין שנסתפק בו כגון אם מסתפק בתבשיל אם ראוי לברך אחריו על המחיה או בורא נפשות רבות יאכל מיני מזונות ודבר אחר שברכתו בורא נפשות רבות בוודאי ויברך על המחיה ובורא נפשות רבות ופותר תבשיל זה ממה נפשך¹⁹:

(כ) ואם מסתפק בפרי אם הוא משבעת המינים יאכל פרי אחר שהוא מזו המינים בוראי ויברך על העין ועל פרי העין ויצא גם על פרי זה ממה נפשך²⁰ ואין צריך לברך אחר לברך עליו בורא נפשות רבות²¹.

אבל אם אין לו פרי אחר אין לו תקנה על ידי שישתה יין ויברך על הגפן או לאכול תבשיל מהמשת המינים ויברך על המחיה ולכלול על העין ועל פרי העין בעל הגפן או בעל המחיה על הספק לפיכך לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה אבל אם כבר אכל מוטב לכוללו בברכה על הספק²²:

(כא) היין הואיל והוא ראש לכל המשקין הרי הוא פותר בברכתו כל מיני משקין²³ בין מברכה ראשונה שהיא שהכל נהיה בדברו²⁴ אם היו המשקין לפניו כשבירך בורא פרי הגפן או שהיה אז דעתו עליהם לשתותם אף שלא היה דעתו לפטורם בפירוש נפטרו ממילא ובין מברכה אחרונה נפטרו בברכת על הגפן ואפילו הוא בענין שהוצרך לברך עליהם ברכה ראשונה שהכל נהיה בדברו כגון שלא היו לפניו כשבירך בורא פרי הגפן וגם לא היה אז דעתו עליהם²⁵ ואם שתה יין פחות משיעור רביעית שאין צריך לברך

לו וכ"ה בשוע"ד סי' קע"ד סוף ס"ו וש"נ. ולענין על המחיה - ראה לקמן ד"ה.

לח וכ"ה בלוח ברה"ג שם וש"נ.
לט ובלוח ברה"ג פ"א ה"ו: יש אומרים שנפטרים גם כן בברכת המזון וטוב להושי' לדבריהם למסק' ברכות.

וש"נ.
מ וכ"ה בלוח ברה"ג פ"א ה"ז וש"נ.
מא הלכה יא.

מב וכ"ה בלוח ברה"ג פ"א ה"ז וש"נ. וראה שם שיש אומרים שפוטרת בדיעבד תמרים ויין. ולענין ברכת המזון ראה לעיל ה"ו.
מג וכ"ה בלוח ברה"ג פ"א ה"ח וש"נ.

מד וכ"ה בלוח ברה"ג שם וש"נ.
מה כדלעיל הלכה יז.

מו וכ"ה בלוח ברה"ג פ"א ה"ט וש"נ.
מז וכ"ה בלוח ברה"ג שם וש"נ. וראה שם ה"כ - מה יעשה אם אין לו שום דבר לכוללו בברכתו.

מח וכ"ה בשוע"ד סי' קע"ד ס"ד וש"נ.
מט משא"כ כשהיא בורא פרי האדמה או העין, ראה מ"א סי' רד ס"ק יז. העיר"ב (ירוש') ה"ב ע' 240. מ"מ וצנינים.

נ שליה שער האותיות ריני ברה"ג כלל יב ס"ב. אליה וצא סי' רח ס"ב ח. אליה רבש שם ס"ב כד. וראה ברי השלחן סי' ס ס"ק מו.

לאחריו ומשאר משקן שחה רביעית יכרך לאחריהם בורא נפשות רבות²⁰ אף אם הוא בענין שלא בירך לפניהם שהכל נהיה ברברו²¹:

פרק ב

ברכת המזון מן התורה אינה אלא כשאכל פת כדי שביעה כמ"ש²² ואכלת ושבעת וברכת והכמים תקנו לברך אפילו על כוית²³ ולא תקנו²⁴ אלא בלחם שדרך בני אדם לקבוע סעודה עליו אבל מיני לחמים שיתבאר שאין רגילין לקבוע סעודה עליהם אין מברכין עליהם המוציא וברכת המזון אלא לפניהם בורא מיני מזונות ולאחריהם מעין ג' אלא אם כן אוכל מהם כשיעור קביעות סעודה²⁵ דהיינו כשיעור שרוב בני אדם קובעים סעודת קבע שהיא סעודת ערב וכוקר²⁶ על שיעור כזה מסתם לחם גמור וגם מלחמים אלו כשאוכלין שיעור כזה לפעמים אוי הם קובעים סעודה עליו ולכן אף מי שאוכלו סעודת ארעו ולא שבע משיעור זה במלה דעתו²⁷:

(ב) וכשיעור זה רבו בו הדיעות²⁸ ולמעשה יש לנהוג כל שאוכל ממשש ביצים בינוניות²⁹ ולמעלה עד חצי עשרון ולא עד בכלל אם הוא לא שבע ממנו יברך המוציא על כוית לחם אחר תחלה ויברך ברכת המזון לצאת לדברי הכל ובחצי עשרון במלה דעתו לדברי הכל ומברך המוציא וברכת המזון עליו לבדו ואם אוכל פחות ממשש ביצים והוא לא שבע ממנו מברך בורא מיני מזונות ומעין ג' ואם שבע ממנו יטול דיוו³⁰ ויברך המוציא וברכת המזון עליו לבדו והוא שאכל כשיעור ד' ביצים³¹ אבל פחות מכך אם הוא שבע משיעור זה³² יברך על כוית לחם אחר תחלה המוציא ואחר כך ברכת המזון:

(ג) ואם אינו שבע ממין לחם זה לבדו אלא שאוכלו עם לפתן המשיבע כגון שמלפתו בכשר או דגים וכיוצא בהם עד ששבע הרי זה כאילו שבע ממנו לבדו³³ לפי שהלפתן טפלה לו ונתחייב בברכת המזון מן התורה³⁴ ולפיכך האוכל כד' ביצים³⁵ ממין לחם זה עם לפתן כזה עד ששבע מברך המוציא וברכת המזון ובפחות מכן מברך על לחם אחר תחלה³⁶:

²⁰ ראה גם לקמן פ"ה ה"ג.
²¹ ראה גם שוע"ר סי' ערב סי"ג.

פרק ב

א עקב ה"י.
ב וכ"ה בשוע"ר סי' קפ"ב וש"נ.
ג ובשוע"ר סי' קפ"ה סי' קפ"ה ובלוח ברה"ג פ"ה ה"א פסק שם באכל פת כדי שביעה מנין הברכות הוא מתקנת הכמים מ"ה"ט סגו במעין ג'. ועי' ק"א שם ססק"א וש"נ. וראה גם לקמן ה"ב"ג וד"ה"ג. וראה הע"ג בש"ע ע' 51.
ד וכ"ה בשוע"ר שם וש"נ.
ה שכלי הלחם סי' קנ"ב בשם רבי אביגדור. אגור סי' ר"ח. הובאו בב"י סי' רמ"ח ד"ה והאגור כתב.
ו הר"ב רבנו יונה ברכות כ"ב, א ר"ה א"ל רב נתנן. מור ושוע"ר סי' י.
ז נלקחו בשיעורי תורה סי' ג' (ע' ה"ג וי"ח).
ח בשוע"ר סי' קפ"ה סי' קפ"ה ובלוח ברה"ג פ"ה ה"א כתב רק השיעור של חצי עשרון (אלא שגממכס כתבה בין הצאי ענינו). וכאן חושש גם לשיעור של שש ביצים. שנתבאר מקורו באריות בשיעורי תורה שם ובדברי החיים (ברכת

במ"ט ח"ד סק"ג). וראה תהלה לירד סי' קפ"ה סק"ג. ערך השלחן סי' קפ"ה הע"ג (דו"ה"ג) ח"ב ע' 214.
ט וכ"ה בשוע"ר סי' קנ"ה סוף סי' א"א וש"נ.
י שהוא שיעור סעודה לפרש"י עירובין ד', א ר"ה פרס. וכ"ה בשוע"ר סי' קפ"ה סוף סי' א"א ובלוח ברה"ג שם, אלא ששם פסק דהיינו כשיעור ג' ביצים. וראה שוע"ר סי' ספ"ה סי' ט"ז תפ"ה ס"א. סי' תרי"ב ס"ד.
יא ובשוע"ר שם: "אפי' הוא אכל ומשבע מהם ... אנפ"י שהוא קובע עליו במלה הענין אצל רוב בני אדם" וש"נ. ומאן חושש לדעת הראב"ד המובאת ברא"ש פ"ז דברכות סי' ל', ודו"ק כשאכל ושבע, שאו הוא חובב מ"ה"ט (ראה לעיל ה"א ולקמן ה"ה"ב) ואוליגן לחומרא. וכ"ה לקמן סוף ה"ג. וראה גם שו"ת רב"ז ח"ו סי' ברכה. שוע"ר סי' קנ"ה סוף סי' ו' וש"נ. וראה הע"ג בש"ע ע' 51. הע"ג (דו"ה"ג) ח"ב ע' 287.
יב וכ"ה בשוע"ר שם וש"נ. אלא ששם כתב "אם הוא קבע סעודתו עליו" שהוא מתקנת הכמים.
יג וכדלעיל ה"א"ב ולקמן ה"ה"ג, שבאן סובר שמנין ברכות דינו כמו מ"ה"ט. וראה משה שלימה סי' ט"ז סוף.
יד ובשוע"ר ובלוח ברה"ג שם "כ"ה ביצים".
טו כדלעיל סוף ה"ב. וראה א"ר צ"ח סי' קו.